

**MEHTER, BORU-TRAMPET VE BANDO ASKERİ MÜZİK
BESTELERİYLE EŞSİZ BİR ASKER BESTEKÂR:
FETHİ SAZÇALAN**

*A Unique Soldier Composer with His Janissary, Pipe-Tambourin
and Marching Band Military Music Compositions: Fethi Sazçalan*

DOI NO: 10.36442/AMADER.2021.39

Erhan TEKİN¹

Özet

Askeri müzik tarihi, kurumları ve bestecileri hakkında akademik araştırma sayısı oldukça yetersizdir. Mehter, bando ve boru-trampet takımları için eserleri törenlerde ve konserlerde icra edilen ve beğeniyle dinlenen asker besteci Fethi Sazçalan'ın biyografisi ve besteleri hakkında bugüne kadar yayınlanmış hiç bir kaynak bulunamadı. Selanik göçmeni olarak anavatana gelen ve Cumhuriyet sonrası Askeri Mızıka Gedikli Mektebi'nde eğitim gören Sazçalan, bir er olarak başladığı askerli görevinden gedikli başçavuş rütbesinde iken istifa ederek ordudan ayrıldı. Daha sonra sivil memur olarak ordu birliklerinde görev aldı ve boru-trampet için iki kitap ve on dört tören marşı, bando için dokuz adet marş ve bir adet peşrev ve mehter takımları için de dört adet marş besteledi. Sazçalan, bando ve boru ezgilerini fanfar stili içerisinde birleştiren tarzı, zengin melodik motifler, farklı armoni tekniği ve ensturmantasyon stili, marş formunu oldukça serbest ve zengin bir tarzda kullanan eşsiz bir yetenek ile sıra dışı besteleme teknikleriyle ön plana çıkan asker bir bestecidir. Zor ve kısıtlı imkanlarla aldığı eğitime rağmen farklı alanlarda yaptığı bestelerin sayısı ve besteleme teknikleriyle diğer bestecilerden çok farklı bir yönü ve yeteneğe sahip olduğu görüldü. Besteleriyle hem geleneksel Türk sanat müziği ve mehter müziğinin yanı sıra modern çoksesli Türk müziğine de çok katkı sağladı. Literatür taraması, arşiv kaynakları ve kişisel görüşmeler yöntemiyle yapılan bu akademik çalışmada, bugüne kadar hiçbir kaynakta yer almayan Fethi Sazçalan'ın ilk defa biyografisi ve tüm eserleri incelenerek ele alındı.

Anahtar Kelimeler: *Fethi Sazçalan, Boru-Trampet, Marş, Bando, Mehter.*

Abstract

The number of academic studies on the history of military music, its institutions, and composers is insufficient. There is no published source on the biography and compositions of Fethi Sazçalan, a military composer in the field of military music. Sazçalan, who came as a Thessaloniki immigrant and

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya Devlet Konservatuvarı, erhantekin@mku.edu.tr

studied at the Military Mızika Warrant School after the Republic, resigned from his military service, which he started as a soldier, and left the army when he was a warrant sergeant. Later, he served in the army units as a civil servant and composed two books and fourteen ceremonial marches for the trumpet, nine marches for the marching band, and a pesrev (ouverture) and four marches for mehter bands (janissary band). Sazçalan was a military composer who stands out with his style combining marching band and pipe melodies in a fanfar style, rich motifs, different harmony technique and instrumentation, a unique skill that uses the march form freely, and extraordinary composition techniques. Despite the difficult and limited education he received, it was observed that he had a very different aspect and talent than other composers with the number of compositions he made in different fields and composition techniques. With this academic study conducted with the method of literature review, archive sources and personal interviews, Fethi Sazçalan's biography and all his works have been examined and published for the first time.

Keywords: *Fethi Sazçalan, Boru-Trampet, Marsh, Band, Mehter.*

GİRİŞ

Müzikoloji, kısaca müzik bilgisini keşfetmek ve sistemli bir hale getirmek demektir. Sistematik ve tarihsel olmak üzere birbirini tamamlayan iki alt bölüme ayrılır. Tarihi araştırmaların sistematik dayanakları olduğu gibi sistematik incelemelerinde tarihi referansları olabilmektedir (Haydon, 1941: 1-9). Batı sanat müziği tarihi ve teorisi, türler, çalgılar, müzik felsefesi, müzik estetiği ve müzik eleştirisi gibi alanlara ek olarak besteci biyografileri de tarihsel müzikolojinin en temel öğeleri arasında sayılır. Tarihsel müzikolojinin en temel yöntemi olan tarihsel yöntem prensipleri bu alanlarda kullanılmaktadır (Dönmez, 2019: 203). Askeri müzik tarihi araştırmaları ve asker bestekârlar alanında akademik çalışma ve araştırmaların çok az sayıda olduğu kaynaklarda ifade edilmektedir (Tekin, 2019a: 347). Askeri müzik tarihinde şu ana kadar hala hiç çalışılmayan konular ele alındığı zaman bu ifadenin doğruluğu kanıtlanmaktadır. Askeri müzik tarihi çalışmalarında önemli bir kaynak olan biyografi çalışmaları da (Tekin, 2019b: 225) az çalışılan konular arasındadır. Besteciler hakkında biyografi çalışmaları ve bu bestecilerin eserleri hakkında çalışmalar yapmak müzik tarihi açısından müziksel tarihin kaynakları olarak gelecekte önem kazanacağı kesindir.

Akademik olarak bu çalışmada boru-trampet, bando ve mehter takımlarında besteleri sürekli icra edilen ve beğeniyle dinlenen asker besteci Fethi Sazçalan incelenecektir. Bugüne kadar askeri müzik tarihi, marşlar ve asker bestekârlar hakkında yazılan hiçbir kaynaktan

ve çalışmada biyografisine ve tüm eserleri hakkında bir bilgiye ulaşamadı. Boru-trampet takımları için ilk defa iki kitap yazan Sazçalan, aynı zamanda 14 adet boru marşı besteledi. Bando için on adet bestesi olan Sazçalan, mehter takımları için de dört adet marş besteledi. Boru-trampet, Batı müzik sanatı ve Türk müzik sanatı hakkında bir bilgiye sahip olan Sazçalan sıradışı ve eşsiz bir bestecilik yeteneğine de sahiptir. Besteleriyle Cumhuriyet sonrası boru-trampet alanında ilk profesyonel çalışmalarıyla öne çıkarken, hem geleneksel mehter hem de Batı tarzı askeri bando için beste yapabilen çok nadir bestecilerden birisidir.

Askeri müzik ve besteciler hakkında yazılan birçok kaynakta Sazçalan hakkında hiçbir biyografi çalışması yapılmadığı tespit edildi. Askeri müzik ve marşlar hakkında önemli bir kaynak olan *Türk Marşları* adlı kaynakta sadece on dört adet boru marşı liste halinde verilmektedir (Üngör, 1965: 60). Asker besteciler hakkında yazılan kaynaklardan: Asker Ressamlar, Besteciler, Sinema, Tiyatro Sanatçıları ve Asker Kazanında Yiyen Sanatçılar (Çiloğlu, 2002); Batı Tekniğiyle Yazan 60 Türk Bağdar (Oransay, 1965) ve 2018 yılında yayımlanan Milli Savunma Üniversitesi Bando Astsubay Meslek Yüksek Okulu tarafından yapılan Türk Askeri Bandolar Tarihi adlı kitapta da Fethi Sazçalan hakkında en küçük bir bilgi bulunmamaktadır.

Bu çalışmada araştırma yöntemi olarak; Fethi Sazçalan hakkında bilgi toplamak ve araştırma yapmak amacıyla temel araştırma yöntemi olan literatür taramasının yanı sıra bilgi derlemesi yapıldı. Bu nedenle besteci biyografi, otobiyografi, bibliyografya ve başvuru niteliğindeki tüm kaynaklar taranmış, askeri müzik tarihi ve konuları ile ilgili kitap, makale, tez ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Ayrıca, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Personel Daire Emeklilik Şube'de şahsi dosyasında araştırma izniyle bilgi alındı, çocukları ve diğer kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucu hayatı ve eserleri hakkında bugüne kadar hiçbir yerde yayınlanmayan bilgiler elde edildi.

Hayatı

Kaynak kişi olarak Fethi Sazçalan'ın büyük oğlu Orhan Sazçalan'dan elde edinilen sözlü bilgilere göre babası Fethi Sazçalan'ın babası Mehmet Ali ve amcası iki kardeş Diyarbakır'dan Selanik'e askerlik görevi için gönderilmişlerdi. Burada esir düşen iki

kardeş uzun süre esaret altında kalmış ve esaret bittikten sonra Selanik'te kalarak yerleşen iki kardeş, burada evlenmeye karar vermişler. Kardeşlerden biri Mehmet Ali'nin oğlu Fethi 15.11.1917'de (hicri 1333) Selanik'te doğdu. İlk öğrenimini burada tamamladı. Atatürk'ün ilk öğretmeni Fuat Atabay kendisine yardım ettiği için mübadele döneminde Türkiye'ye geldi ve pek kesin olmamakla birlikte Sazçalan soyadını kendisi tarafından tercih edildiği ifade edilmektedir. Kardeşi ve annesi daha önceki "Açtı" soyadını kullanmışlardı. İstanbul Cibali Mahallesi nüfusuna kayıtlı görünen Fethi Sazçalan nüfus kayıtlarında doğum yeri İstanbul olarak görülmektedir (KK 1: Orhan Sazçalan).

Şekil 1. Anne Fatma Açtı, Fethi Sazçalan, Atatürk'ün İlkokul Öğretmenlerinden Fuat Atabay, Kardeşi Bahattin Açtı

Kaynak: (Orhan Sazçalan Arşivi)

Kara Kuvvetleri Komutanlığı Personel Daire Başkanlığı Personel Yönetim Bilgi Sistemi'nde bulunan şahsi dosyasında elde edilen bilgilere göre terfi ve görev safahatı şöyledir: 15.06.1935'de on sekiz yaşında er olarak askere gitti. 16.04.1936-30.07.1936 tarihleri arasında er olarak görev yaptığı zaman 32'nci Piyade Alayı 2'nci Tabur 7'nci Bölük Komutanlığı görev yeriydi. 01.06.1936'da onbaşı rütbesine terfi etti. 29.07. 1937'de Gedikli Erbaş Okulu'na kayıt yaptırdı. İki aylık eğitim süresi sonunda 01.10.1937'de gedikli çavuş rütbesine terfi etti.

Şekil 2. Gedikli Çavuş Rütbesinde Fethi Sazçalan

Kaynak: (Orhan Sazçalan Arşivi)

27.11.1939'da gedikli üstçavuş rütbesine terfi eden Sazçalan, 28.11.1943'de de gedikli başçavuş rütbesine terfi etti. Onbaşılık rütbesinden gedikli üstçavuş rütbesine terfi edinceye kadar 30.07.1936-15.12.1939 tarihleri arasında 8'inci Tümen Komutanlığı Mızıkça Bölüğü'nde görev yaptı. 15.12.1939-25.12.1945 tarihleri arasında 4'üncü Kolordu 22'nci Tümen Mızıkça Bölüğü emrinde görev yaptı. Bu birlikte görevli iken 8 yıllık mecburi hizmet yükümlülüğünü müteakip 13 Ağustos 1945'de istifa ederek Türk Silahlı Kuvvetleri'den ayrıldı. Aynı yıl 24 Aralık 1945 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkçası'nda sivil memur olarak görev aldı ve bu görevinden de 30 Ağustos 1946 tarihinde istifa ederek ayrıldı (07 Kasım 2014 tarihli KKK belgesi).

Şekil 3. Gedikli Üstçavuş Rütbesinde Fethi Sazçalan

İstifa ettikten sonra tahmini olarak 1953, 54, ve 55 yıllarında Hatay İskenderun Dörtyol veya Reyhanlı ilçelerinde kaymakamlık görevinde bulundu (KK 1: Orhan Sazçalan)

Daha sonra kesin olarak hangi yıllarda başladığı bilinmemekle birlikte Genelkurmay Harp Dairesi Müzik Uzmanı olarak görev yaptı. Bu görevinde uzun yıllar devam ettiği kaynak kişilerin ifadesinde anlaşılmaktadır. 1949 doğumlu büyük oğlu Orhan Sazçalan 1960'lı yıllarda bu görevine devam ettiğini ve daha sonra aynı görev dahilinde Askeri Müze Mehteran Bölüğü'nde sivil memur olarak devam ettiğini ifade etmektedir (KK 1: Orhan Sazçalan). 1969'da askerlik görevini Askeri Müze Mehteran Bölüğü'nde yapan Halil Deniz ile yapılan görüşmeye göre Sazçalan'ın İstanbul Harbiye Askeri Müze Mehteran Bölüğü'nde görev yaptığı tespit edildi. Deniz, Mehterbaşı Bando Kıdemli Başçavuş Hüsamettin Görgün ile birlikte Fethi Sazçalan 1969'da Mehteran Bölüğü için er seçimi görevine Bornova'ya geldiklerini ve burada yapılan mülakat Halil Deniz'in kendisinin seçildiğini ifade etmekteydi (KK 2: Halil Deniz).

Şekil 4. Sivil memur olarak Mehteran Bölüğü personeli Fethi Sazçalan

Kaynak: (Orhan Sazçalan Arşivi)

Eserleri: Mesleki kitapları ve boru-trampet, bando ve mehter takımları için besteleri

Eserleri incelendiği zaman,, almış olduğu eğitime göre Sazçalan çok yetenekli ve kendi kendini yetiştiren otodidaktik bir kişiliğe sahip olduğu görülmektedir. Boru-trampet, bando ve mehter takımları için yaptığı besteler göz önüne alınırsa bestecilik alanında çok farklı bir yeteneğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü boru-trampet için çalışmalar ve besteler yapmak için boru grubu çalgılar ve davul, trampet ve zil gibi ritim çalgılar hakkında iyi bir bilgiye sahip olmak gerektir. Bu çalgıların icrası ve çalgıların müzikal açıdan özelliklerinin iyi bilinmesi gerekir. Bando takımları için beste yapabilmek için güçlü bir ilham kaynağına sahip olmanın yanı sıra bando çalgıları enstrumantasyon bilgisine, çoksesli düzenlemeler için kuvvetli bir armoni ve orkestrasyon bilgisine sahip olunması gerekir. Ayrıca Türk müziğinin bir alt dalı olan mehter müziği alanında mehter takımlarına beste yapabilmek için de iyi bir makam ve usul ve hatta sözlü eserler için güçlü bir edebi yeteneğe ve prozodi bilgisine sahip olmak gerekir. Bu üç farklı alanda eserler ve besteler yapan Sazçalan mesleki alandaki yeterliliğini ve yeteneğini ortaya koymuştur.

Askeri bandolar, 1826'da başlayan müzikte Batılılaşma ve modernleşme sonucu çoksesli müziğin en önemli göstergeleridir.

Bandolar hakkında yazılan kaynaklarda buna vurgu yapılmaktadır. Askeri ve sivil bandolar Cumhuriyet dönemi yeni kültür politikalarında çoksesli Batı müzik kültürünün tanıtılması yönünde önemli rol oynadılar (Türkmen vd., 2018: 8). Batı tarzı modern askeri bando müzik kültürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında asker bestecilerin katkısı çok büyüktür. Fethi Sazçalan, Cumhuriyet sonrası modern Türk askeri müzik kurumlarında yetişmiş bir askeri bandocu olarak, Atatürk'ün Cumhuriyet ile birlikte modern Türk müzik inkılabına askeri müzik alanında yaptığı çalışmalarla büyük katkı sağladığı değerlendirilmektedir.

Sazçalan'ın müzik alanında hangi kurumda ve ne zaman hangi dersleri alarak yetiştiği hakkında kesin bilgi ve belge bulunmamaktadır. Bazı kaynaklarda elde ettiğimiz bilgi ve resimler sayesinde çıkarımlar yapılarak bu konuya açıklık getirilmeye çalışılacaktır. Sazçalan'ın yetiştiği dönemlerde askeri müzik eğitimi hakkında Gazimihal önemli bilgiler vermektedir. Cumhuriyet sonrası ordu bandolarına icracı eleman yetiştirilmesi için Ankara İhvari (Hazırlama) Küçük Zabit Mektebi kuruldu. Sadi Korman ve yanında tahta ve bakır sazlardan iki muzika gediklisi ile birlikte 1930'da ilkokul muadili bir eğitim sürecine başladı. Bu okulda öğrenciler öğlene kadar okul dersleri, öğlenden sonra tümen bandolarında kullanılan çalgıların eğitimi ile birlikte müzik teorisi, müzik okuması ve imlası (solfej-dikte) görüyorlardı. Her öğrenci gün boyu ancak üç saat gibi yetersiz bir müzik eğitimi alabiliyordu. Gece etütlerle birlikte müzik eğitimi alan askerlik görevinde tezkere bırakanlar, Riyaseti Cumhur Bandosu'nda 10 ay staj gördükten sonra muzika gediklisi olabiliyordu (Gazimihal, 1955: 168). Mızıka Gedikli Sınıfı Okulu 1930'da ve Mızıka Gedikli Erbaş Hazırlama Okulu'da 1939'da kuruldu (Tekin, 2019: 350). Sazçalan'ın bu okullarda eğitim alma ihtimali yüksektir ama bu konuda kesin bir belge ve bilgiye rastlanılmadı.

Şekil 5. 1933 Ankara İhvari Küçük Zabitler Mektebi mezunları

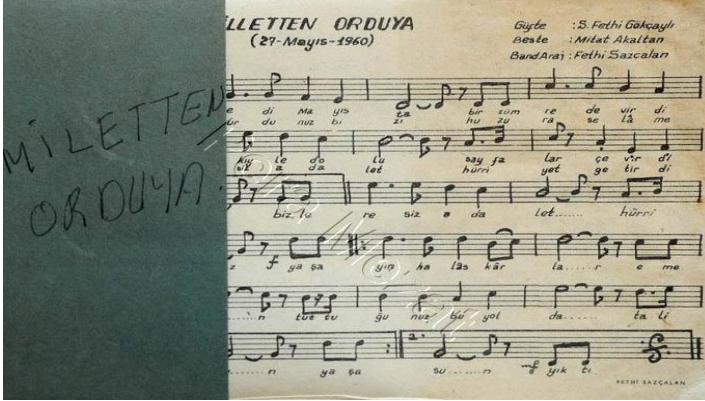

Kaynak: (Gazimihal: 1955: 167)

Yukarıdaki 1933 yılına ait fotoğrafı analiz edersek, Fethi Sazçalan'ın fotoğraflarındaki kıyafetlerle gösterdiği benzerlik ve Kara Kuvvetleri dosyasında elde edilen bilgilere göre Ankara İhvari Küçük Zabitler Mektebi'nde yetiştiği anlaşılmaktadır. Bu zor şartlarda bu kadar kısıtlı imkânlarla aldığı müzik eğitimine karşılık yaptığı besteler ve çalışmalarla karşılaştırıldığı zaman Sazçalan'ın üstün bir yeteneğe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bestelerinin yanı sıra orkestrasyon ve bando düzenleme ve aranje çalışmaları yapan Sazçalan, iyi derecede nota yazabilme yeteneğine de sahipti. Tarihleri kesin olmamakla birlikte KKK Armoni Mızıkası Bandosu'nda görev yaptığı dönemde birçok eserin tüm bando çalgılarına ait notalarını yazdı. Birçok eserin sağ alt köşesinde "Fethi Sazçalan" yazısı veya imzası bulunmaktadır. Bando aranjeleri de yaptığı aşağıda nota kaynağında sağ alt köşede anlaşılmaktadır.

Şekil 6. Milleten Orduya 27 Mayıs 1960 Marş, Beste: Mitat Akaltan, Güfte: S. Fethi Gökçaylı, Aranje: Fethi Sazçalan, Nota Yazımı: Fethi Sazçalan

Kaynak: (<https://www.peramezat.com>)

Bando repertuarında bulunan birçok marş ve diğer eserlerin sağ alt köşesinde nota yazımını yapan notist adı bulunmaktadır. Nota yazımında bir gelenektir. Fethi Sazçalan da notist olarak kendi el yazısı ile notasını yazdığı eserlerin sağ alt köşesine ad ve soyadını imza yerine yazmaktaydı. Güzel ve seri bir nota yazma tekniğine sahipti.

Boru-Trampet Eserleri ve Besteleri

Boru ve trampet takımları Batı Avrupa askeri müzik kültürüne dayalı bir topluluktur. Osmanlı Devleti'nde 1826'da Yeniçeri Ocağı ile birlikte geleneksel askeri müzik topluluğu olan mehter takımlarının varlığına da son verildi. Siyasi, askeri ve sosyal alanlarda başlayan yenilikler doğrultusunda kurulan yeni ordu için yürüyüşleri düzenlesin diye bir boru takımı kuruldu. Kaynaklarda bu boru takımının Muzika-i Hümayun'un temelini oluşturduğu ifade edilmekteydi (Say, 2003: 509). *Ata Tarihi*'ne göre Mr. Manguel ve boru-trampet takımı ile ilk bando oluşturulmuştu (Gazimihal, 1955: 46). Yine bir başka kaynakta ilk boru-trampet hakkında şu ifade edilmektedir: "Takiyüddin ise 1838-1839 yılından evvel askeri musika'nın yanı sıra "Tranpete Düdük Badosu" adı verilen bir bandonun olduğunu ve bu takımın sultan tarafından belirtilen tarihte lağv edildiğini yazar" (aktaran: Toker, 2016: 262). Bu kayıtlar ve kaynaklar bize Türk kültüründe modern Batı müzik sanatının resmi olarak Osmanlı askeri müzik

kurumları ile nasıl kurulduğunu göstermektedir. Kültür tarihimizde boru-trampet takımları Batı müzik sanatının ilk örnekleri olması açısından Batılılaşmanın ilk örneği olarak önemli bir yere sahiptir. Daha sonraları Cumhuriyet dönemi dâhil bandolardan başka askeri birliklerde boru-trampet takımları teşkil edilerek tören geçişi ve eğitimlerde istifade edildi. Elimizde bulunan kayıtlara göre Cumhuriyet sonrası boru-trampet alanında çalışmaları ve besteleriyle Sazçalan önemli bir yere sahiptir. Bu konuda yazdığı kitaplar boru-trampet takımlarında eğitim-öğretim kaynağı ve yönergesi olarak kullanıldı ve marşları da törenlerde icra edildi.

Fethi Sazçalan'ın, Türk askeri müzik kültüründe en önemli farkı mehter, bando ve boru-trampet gibi üç farklı alanda besteleri olan muhtemelen tek bestecidir denilebilir. Öğüt (2002), daha önceleri icra edilen Fransız boru ezgilerinin yerine Sazçalan tarafından bestelenen boru-trampet marşları ile birlikte davul ve zil çalgılarının onun tarafından takımlara eklendiğini ifade etmektedir. Sazçalan'ın boru-trampet alanında yapmış olduğu yenilikler ve kitap çalışmalarının yanı sıra birçok yürüyüş marşı da bestelediği tespit edildi. Boru ve trampet için yürüyüş marşları Üngör'ün Türk Marşları eserinde geçmektedir:

1. *Asker Geçiyor Marşı*
2. *Barış Marşı*
3. *Boru ve Trampet Sesleri Marşı*
4. *Geçiş Marşı*
5. *Geçit Marşı*
6. *Marş Final*
7. *Savaş marşı*
8. *Tâdat Marşı*
9. *Tören Marşı*
10. *Trampet Havası Marşı*
11. *Yurt Marşı*
12. *Yürüyüş Marşı*
13. *Vatan Yollarında Marşı*
14. *Zafer Dönüşü Marşı* (1965: 60).

Boru-trampet takımları için önemli çalışmalarda bulunan Sazçalan'ın yayımlanmış kitapları şunlardır: 1960 basımlı *Boru ve Trampet Marşları Albümü* ve 1966 basımlı *Silahlı Kuvvetler Boru ve Trampet Marşları Albümü*. 1966'da Sazçalan tarafından yazılan ve derlenen bu kitapta Askeri Muzikalar Tarihi, Boru-trampet-davul-zil enstrüman tarihçeleri, tören marşları, boru sinyalleri, muhtelif yürüyüş

marşları ve askeri birliklerde kıta hizmetlerinde kullanılan 32 adet boru sinyali bulunmaktadır. Sivil, askeri ve yabancı devlet büyüklerini karşılamak için altı adet boru sinyalleri bulunmaktadır. Kaynakta boru-trampet için geçen muhtelif yürüyüş marşları şunlardır:

1. Silahlı Kuvvetler Marşı
2. Kara Yaya Birlikleri Marşı
3. Deniz Yaya Birlikleri Marşı
4. Hava Yaya Birlikleri Marşı
5. Jandarma Birlikleri Marşı
6. Zırhlı Birlikler Marşı
7. Muhafız Alayı Marşı
8. Garnizon Komutanlığı Marşı
9. 30 Ağustos Zaferi Marşı
10. Tugay Marşı
11. Askeri Okullar Marşı
12. İzçiler Marşı
13. Vatan Yollarında Marşı
14. Kunuri Savaşı Marşı
15. Edinburg Yollarında Marşı
16. Trablusgarp Sahillerinde Marşı
17. Tunus Caddelerinde
18. Cibraltı Topçu Garnizonu Marşı
19. Gösteri Yürüyüşü Marşı-slow marş
20. Tempo Marşı- Trampet havası
21. Suvari Marşı- Galop

Tarihi Marşlar:

1. 1 No'lu Marş
2. 2 No'lu Marş
3. 3 No'lu Marş
4. 4 No'lu Marş

Boru-trampet takımları için polka ve valsler:

1. 1 No'lu Polka
2. 2 No'lu Polka
3. Boru Valsi
4. Süvari Valsi
5. Ateş Valsi

Tören Marşları:

1. Sancak-Bayrak Töreni Marşı

2. Devlet Büyüklerini veya Komutanları Karşılama Marşı
3. Tören Açma Üvertürü
4. Saygı Duruşu ve Selamlama
5. Cenaze Töreni Marşı
6. Merasim geçişi Marşı

Cumhuriyet döneminde tümen ve daha üst askeri birliklerde bandolar görev yaparken, Alay birliklerinde boru-trampet takımları tören hizmetlerini yapmaktaydı. 1954’de yapılan düzenlemelerle boru-trampet takımları bando kadrolarında da yer almaya başladı. Bu durum bando ve boru-trampet takımlarının birlikte törenlere çıkmasına ve repertuarında bu yönden gelişmesine neden oldu. 1955’de boru-trampet takımlarına katılan davul-zil enstrümanları takımının icra faaliyetlerini arttırdı. Kitapta yer alan marşlar ve sinyaller Sazçalan tarafından düzenlenmiştir (Sazçalan, 1966).

Şekil 7. Sancak, Bayrak Tören Marşı

1

SANCAK, BAYRAK TÖREN MARŞI

YAZAN: FETHİ SAZÇALAN

Temp. ♩ = 96

♩ = 112.....

Boru:

Trampet:

Davul-Zil:

Dikkat

Rahat

-104

-104

N O T: 1. Marş başlandıktan önce boru ile "Dikkat" işaretleri verilir.
2. Marş icra edildikten sonra boru işaretleriyle "Rahat"a geçilir.

Kaynak: (Sazçalan, 1966)

Sazçalan tarafından bestelenen boru-trampet ve bando eserleri içerisinde aynı isimde olanlar bulunmaktadır. Sazçalan bando ve boru trampet takımı birlikte icra yaptığı zaman bu eserleri icra etmektedir.

Eserlerin bazıları aynı veya farklı olup olmadığını tespit edebilmek için tüm eserlerin notalarının karşılaştırılması gerekmektedir. Kaynaklarda ve arşivlerde tüm notalara ulaşılamadığı için bu durum tespiti yapılamamaktadır.

Askeri Bandolar İçin Bestelenen Eserleri

Fethi Sazçalan, askeri bandolar için yaptığı bestelerin sayısı, melodik yapısı, enstrumantasyon ve armonileme teknikleri göz önüne alınarak değerlendirildiği zaman sıra dışı yetenekli bir besteci olduğu anlaşılmaktadır. Çoğunluğu marş formunda olan eserleri beğeniyle resmi günlerde ve törenlerde sıklıkla icra edilmektedir. KKK Armoni Müzikası Bando arşiv ve repertuvar kayıtlarında şu ana kadar tespit edilen eserleri şunlardır:

1. *30 Ağustos Zaferi Marşı*
2. *Başkent Marşı*
3. *Kıbrıs Türk Alayı Marşı*
4. *Komutanı Karşılama Marşı*
5. *Mevlana Peşrevi*
6. *Muhafız Alayı Marşı*
7. *Orduya Veda Marşı*
8. *Süvari Marşı*
9. *Vatan Yollarında Marşı*
10. *Zafer Geçidi Marşı*

Selimiye Askeri Bando hakkında yapılan tez çalışmasında, repertuvarda kayıtlı eserlerin listesinde *Cezayir Marşı* ve *Ertuğrul Şehitleri Marşı* bestecisi Fethi Sazçalan olarak kaydedilmiştir (Karaarslan, 2009: 32). Fakat repertuvarda kayıtlı eserlerin nota kâğıtları incelendiği zaman eserlerin sağ alt köşesinde Fethi Sazçalan adı yazılı olduğu görüldü. Bando geleneğinde sağ alt köşede yazılı isimler aslında eserin bestecisi değil, eseri bando çalgıları için notayı yazan notistin adı yazılıdır. Armoni Müzikası repertuarı ve marşlar hakkında yazılı kaynaklarda bu eserlerin Fethi Sazçalan'a ait olduğuna dair hiçbir bilgiye rastlanılmadı.

Marşlardaki ezgi yapısı, zengin motifler ve cümleler, form yapısı açısından değerlendirildiği zaman çok başarılı olduğu görülmektedir. Ayrıca marş formunu çok serbest bir biçimde çok farklı şekillerde kullanarak marş formuna bir zenginlik kazandırmıştır. Marşlarında, özellikle boruları ya da boru ezgilerini giriş bölümünde veya ara bölümlerde, trio girişlerinde kullanarak hemen hemen hiçbir

bestecide rastlamadığımız kendine özgü bir marş besteleme tarzı yaratmıştır. Aslında “fanfar stili” diye tanımlanabilir bir besteleme tekniği kullanılmış. Boru ezgilerini bando çalgıları ile bando ezgileriyle iç içe veya soru-cevap stilinde çok başarılı bir şekilde kaynaştırmıştır. Bu farklı özelliği daha önceleri boru-trampet takımları için yaptığı profesyonel çalışmalar ve bestelerden gelmektedir. Marşlarda bir, iki veya üç bölümlü şarkı formunu kullanarak yapıyı oluşturmuştur. Enstrumantasyon olarak çoğu zaman Fa korno çalgıları yerine mib alto çalgısını I-II-III parti olarak kullanmış. Klasik armoni tarzı çoğunlukla majör ve minör akorlar halinde dörtlü parti olarak armonileme yapıldığı, kadanslarda I-IV-V-I veya I-V-I tarzı tam kadans, mükemmel kadans, dönüm aralarında yarım kadans tekniği, bas ezgileri bölümü hariç birinci ve trio bölümlerinde saksafon, bariton ve küçük bas grubunu kontrapuntal bir yapıyla kontrşan ezgide kullanarak armonik yapıyı daha da zenginleştirmiştir. Bando marşları çoğunlukla sol ayakta bitecek şekilde bestelenir, yani tek vuruşlarda biter ama Sazçalan birkaç eserinde sağ ayakta bitirerek çok farklı bir stil kullanmıştır. Çalgıları I-II ve bazen III parti şeklinde yazarak her çalgı grubunu kendi içerisinde armonik yapı içerisinde kullanmakta. Ayrıca bando için peşrev formunda çoksesli bestesi de şu ana kadar hiçbir bestecide görülmemiş bir örnektir.

Bestecilik, bando yöneticiliği, armoni ve orkestrasyon dersleri almadığı halde son derece başarılı marşlar bestelemesi, eserlerin armonize edilmesi ve enstrumantasyonunu kendisi tarafından yapılması müzik alanındaki başarısını ve üstün yeteneğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

En çok icra edilen ve form olarak farklı olan *30 Ağustos Zaferi Marşı*: 2/4'lük, form yapısı olarak klasik marş formundan oldukça farklı bir yapıya sahiptir. Katlı triolu şarkı formuna benzetilebilir. Motif ve cümlelerdeki melodi zenginliği oldukça çok, boru-trampet ve bando ezgileri soru cevap şeklinde sıralanmış triolu bir marştır. Giriş: 16 ölçü boru ezgisi, boru tipi çalgılar; 1.Bölüm: 16 ölçü dönüşlü, bando çalgıları; 2. Bölüm: 8 ölçü dönüşlü boru ezgisi; 3. Bölüm 16 ölçü dönüşlü bas ezgisi ve Trio: giriş: 4 ölçü boru ezgisi + 40 (24+16) ölçü bando çalgıları kontrapuntal ezgi birlikte.

Şekil 8. 30 Ağustos Zaferi Marşı

Bb Clarinette I

Felhi SAĞCALAN

Kaynak: (KKK Armoni Mızıkası Arşivi)

Başkent Marşı: 2/4'lük, üç bölümlü şarkı formunda, trio bölümü yok

Giriş: 4 ölçü

1. Bölüm: 16 ölçü dönüşlü, bariton ve saksafon grubu kontrapuntal eşlikli
2. Bölüm: 16 ölçü dönüşlü
3. Bölüm: 16 ölçü dönüşlü

Şekil 9. Başkent Marşı

Bb Clarinette Solo

Fethi SAZÇALAN

Kaynak: (KKK Armoni Mızıkası Arşivi)

Şekil 10. Kıbrıs Türk Alayı Marşı

Beste : Fethi SAZÇALAN

Bb Trumpet 1

Kaynak: (KKK Armoni Mızıkası)

Şekil 11. Kıbrıs Türk Alayı Marşı Şan Partisi

BESTE : Fethi SAZÇALAN

YE ŞİL A DA ŞAN LI YAV RU VA TAN SA NA FE
DA OL SUN BİN LER CE CAN BAK Tİ Rİ YOR DAĞ LAR YE RİN
DEN SE LAM LAR VAR SA NA Yİ Ğİ T LE RİN DEN A LA
YI MIZ HE P KA H RA MAN ŞAN CA Ğİ MİZ ŞE REF VE
ŞAN GÖL GE SİN DE HÜ R O LA ÇAK KAL BI
MİZ DE Kİ VA TAN

Kaynak: (Marşlar Albümü, 1990: 40).

Söz: Yzb. Burhanettin Bigalı

Yeşil ada, şanlı yavru vatan
Sana feda olsun binlerce can
Bak titriyor dağlar yerinden,
Selamlar var sana yiğitlerden
Heybetinle ün saldın her yana
Zaferler saklıyor tarih sana
Önde ay yıldızlı sancağı
Çok yaşa var ol sen Kıbrıs Alayı
NAKARAT
Alayımız hep kahraman

Sancağımız şeref ve şan
Gölgesinde hür olacak
Kalbimizdeki vatan

Kıbrıs Türk Alayı Marşı, bando düzenlemesi ve sözlü marş olarak iki partisi de bulunmaktadır. Bu marşta söz ezgisi, klarnet, flüt grubu varyasyon ezgi ve boru ezgileri birlikte kullanılarak farklı bir stilde bestelenmiştir.

Şekil 12. Orduya Veda Marşı

Klarinet Sib. I Yazan: Fethi Saçgalan

The musical score is written for Clarinet in B-flat, First Part. It is in 2/4 time and B-flat major. The score consists of six staves. The first staff contains the main melody with various ornaments. The second staff contains a bass line with chords. The third staff contains a bass line with chords. The fourth staff contains a bass line with chords. The fifth staff contains a bass line with chords. The sixth staff contains a bass line with chords. The score is divided into sections, with a 'Trio' section starting at measure 10. The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

Kaynak: (KKK Armoni Müzikası Arşivi)

Şekil 13. Muhafız Alayı Marşı

MUHAFIZ ALAYI MARŞI

Söz ve Müzik :

Fethi SAZÇALAN

Klarinet Sib.I:

Kaynak: (KKK Armoni Mızıkası Arşivi)

Orduya Veda Marşı, Sazçalan'ın kendisi için besteleme ihtimali yüksektir. Erken yaşlarda ve rütbede istifa ederek ayrıldığı için bu konudaki duygularının bir ifadesi olarak bu marşı bestelediği tahmin edilmektedir. *Muhafız Alayı Marşı*, form olarak şu ana kadar hiçbir bestecide görülmeyen 12 ölçü dönüşlü giriş müziği ile başlamaktadır. 16 ölçü ikinci bölüm dönüşsüz ve trio yerine 16 ölçü dönüşlü üçüncü bölüm ve 16 ölçü dönüşsüz dördüncü bölüm ile marş son bulmaktadır. Bu formda bestelenmiş çok nadir eserlerden birisidir.

Şekil 14. Mevlana Peşrevi

The image shows a handwritten musical score for "Mevlana Peşrevi". The score is written on aged paper and includes a clarinet part and a vocal line. The clarinet part is in the key of C major and 2/4 time, marked "Lento". The vocal line is in the same key and time, with lyrics in Turkish. The score is signed by Adnan Özdeniz and dated 24-5-945. The lyrics are: "Cürkiyenin medarı iftiharı / değerli pehlivan Adnan hey ağabeyime / hediye olsun". The score is marked with "Solo", "Rak...", "pp", and "Rit...". The instrument is identified as "I - sib. Klarinet".

Kaynak: (KKK Armoni Mızıkası Arşivi)

Mevlana Peşrevi, bando repertuarında nadir buluna bir formda bestelenmiştir. Klasik peşrev formunda hane ve teslim şeklinde bir yapıya sahip değildir. Bu peşrevi Sazçalan, deniz bandolarında görev yapan pehlivan, büyük bas icracısı ve askeri bando şeflerinden Adnan Özdeniz'e adadığını kendi el yazısıyla eserin altına

not düşmüştür. Ayrıca bu not bilgisinde 1945 Mayıs ayında gedikli başçavuş rütbesiyle görevde olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 15. Zafer Geçiti Marşı

Bb Clarinette solo & 1

1
A f

15

23
f

34
B mf tr...

43
tr..... tr..... tr... tr... tr..... C TRIO.

50
mf

67

75
ff

83

90
mf

97

105

Kaynak: (KKK Armoni Müzikası Arşivi)

Şekil 16. Komutan Karşılama Marşı

KOMUTAN'I KARŞILAMA MARŞI

Solo Klarinet Sib.

Mizik: Fethi Sazçalan

Porular

Temp. Çok çabuk

Fethi Sazçalan

Şekil 17. Süvari Marşı

Bb Clarinette solo & 1

1

A ff

7

13

B p

26

36

p

46

c f

55

f

72

Kaynak: (KKK Armoni Müziği Arşivi)

Mehter Takımları İçin Besteleri

Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi müzik uzmanı olarak görev yaparken İstanbul Harbiye Askeri Müze Mehteran Bölüğü'nde de görev yapan Sazçalan, mehter takımları için de üç adet beste yaptı. Rast makamında ve Türk müziği sofyan usûlünde bestelediği marşlar mehter repertuarında en çok sevilen eserler arasındadır. Akılda kalıcı

basit ve sade ezgilerle yazılan marşların güfteleri de Sazçalan tarafından yazıldığı tahmin edilmektedir. Yapılan araştırmalarda güftelerin kesin olarak kime ait olduğu tespit edilemedi. Sazçalan'ın mehter besteleri şunlardır:

1. Tuna Boyu Marşı
2. Fatih Marşı
3. Devlet Marşı
4. Çanakkale Marşı

Şekil 18. Tuna Boyu Marşı

Tuna Boyu Marşı

Rast - Sofyan. Fethi Sarçalan.

Aranagme

SON.
1/ Lu me li yi tit

re ti yor bay tar ba ça or du muz Pi re re den

kar pat lar dan bir çığ gi bi a ça rız a ça rız

Ai ru pa yi şan la sar du bay rız bay rız gur du muz

Tu na lar dan vis tül ler den çağ la ya rız co ça rız

2/ Vak selerü dalga dalga hüneri susturdu
Şan ve şeref dalgalarını kırıncıya her şeye
Dosta dostu, fakat her an dımına kan kusturdu
Türk Askeri, hayat seşu yılların bu âleme

3/ Güzel Tuna, ey buradan abdest alan yığıller
Türk Askeri, silâh çattı yine eski vatanda
Ey vaktiyle bu illerde kılıç çalan şehitler
Öcünü zü bırakmadık o yüz yıllık dâimanda

Kaynak: (Askeri Müze Mehteran Birliği Repertuarı)

Şekil 19. Fatih Marşı

Fatih Marşı

Rast - Sofyan ..... Fethi Saşçılar.....

Yü rü ler ka ba ric göster de dam la Ule te ri say gıy la dur da selam la

Bir hu şü i çin de dü le gül ban ke Se le ri yor ta rih bu ses o yan ke

Sen böyle yürür ken tuğ la sancak la Tür kü sa vaş la ru ge li yor de la ge li yor de la

1	Yürükler kabarcık, gösterde damla	2	Asırlar boyunca, şınladı sevhâd
	Henzeri saygıyla, durdu selâmıla		Dağüstün buldu, Hımen, Belğrad
	Bir huşü içinde düle gülbanke		Duyarak bakışın gözler, görüyor
	Selâşiyor tarih, bu ses o yanke		Fatih, Tepeke'den şehre giriyor

Nakarat Sen, böyle yürürken tuğla sancakla
Türk'ün savaşları, geliyor akla

Kaynak: (Askeri Müze Mehteran Birliği Repertuarı)

Şekil 20. Devlet Marşı

DEVLET MARŞI

...Rast - Sofyan..... Fethi Sarçalar.....
Söz= Şinasi

Aranâğme

Askerlerin kuvvetli silâhi, Devlet bulur feyz-i feldâhi, Meşhur olur bu istilâhi, Orduların etse sefer, yol gösterir an-ı zafer, Mansur olur her bir nefer, Her bir nefer dâiş manâkur bî tabî fer

1	Askerlerin hazır silâhi Kuvvetlenir sultân-u salâhi Devlet bulur feyz-i feldâhi Meşhur olur bu istilâhi	2	Orduların etse sefer yol gösterir an-ı zafer Mansur olur her bir nefer Pillincim kâkur bitâb-ı fer
---	--	---	---

Nakarat Askerlerin kuvvetli silâhi
Türk Devleti, sen çok yasa

Kaynak: (Askeri Müze Mehteran Birliği Repertuarı)

Devlet Marşı güfte yazarı için kaynakta Şinasi yazmaktadır. Fakat Şinasi hakkında ve böyle bir şiiri olup olmadığı hakkında her hangi bir kayda rastlanılmadı.

Şekil 21. Çanakkale Marşı

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı
İstanbul Tarihi Türk Müziği Top.

ÇANAKKALE MARŞI
(RAST)

Sofyan

Fethi SAZÇALAN

Intro (Giriş Sazı)

Aranağme

Ey Ça nak ka le se nin nâ min yük se len kuv ve tin
Bu mu kad des top rak i çin and iç miş tir or du muz
Sen de mâ zi sen de â ti ey mu kad des şan lı yer

Â le me des tan ol du kah ra man ca gay re tin
Can fe dâ ol sun uğ run da ey mü bâ rek yur du muz
Sen de tâ rih sen de şan sen de a sil te miz kan

Çiğ ne di ez di düş ma nı
Ver me yiz hiç bir zer re ni
Sen de şem sı gâ li bi yet

kah re di ci sav le tin
kal sa da son fer di miz
sen de meh tâ bı za fer

Bin ya şa Türk as ke ri şan lı or du sen bin ya şa

Bin ya şa Türk mil le ti za fer le rin le bin ya şa SON

Kaynak: (Askeri Müze Mehteran Birliği)

SONUÇ

Askeri müzik alanında mehter, boru-trampet ve bando takımları için çok sayıda eserleri olan Sazçalan, bir asker besteci olarak oldukça üretken bir bandocudur. Bandolar için 10 adet, mehter

takımları için 4, boru-trampet tören marşları 6, muhtelif yürüyüş marşları 24, boru-trampet marşları 14, boru sinyalleri 38, tarihi boru marşları 4, boru-trampet takımları için pek rastlanılmayan polka 2 ve vals formunda 3 adet eser bestelemiştir. Bu kadar üretken bir besteci hakkında bugüne kadar hiçbir yayın veya akademik çalışma bulunmaması bu çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Askerliğe er olarak başlayıp, onbaşı, gedikli çavuş, üstçavuş ve başçavuş rütbesi ile ayrılp sivil memur olarak askeri müzik kurumlarında görev yapan Sazçalan, son derece başarılı çalışmaları ve besteleriyle sıra dışı üstün bir yeteneğe sahip olduğu görülmektedir. Boru-trampet, bando ve mehter için beste yapan belki de dünyada tek bestecidir denilebilir. Böyle farklı, eşsiz sıradışı bir besteci hakkında seksen yıldır iki satırlık bir bilgi bulunmaması, Türk müzik kültürü alanında Türk müzik bilim ve müzikoloji çalışmalarının ne kadar yetersiz olduğunun bir göstergesidir. Ayrıca askeri marş besteleriyle Amerikalı besteci John Philip Sousa (1854-1932) dünyaca tanınıyor ve eserleri tüm askeri bandolarda çalınıyor. Türk askeri bando tarihinde Sousa kadar yetenekli ve besteleri olan Halit Recep Arman, Halil Çolakoğlu ve Fethi Sazçalan gibi birçok asker bestecilerimizin eserleri Avrupa ve Amerikan bandoları tarafından ne zaman ve nasıl icra edilecek ve tanınacaktır?

KAYNAKÇA

- Çiloğlu, İ. (2002), *Asker Ressamlar, Besteciler, Sinema, Tiyatro Sanatçıları ve Asker Kazanında Yiyen Sanatçılar*, İstanbul: Yayıncılık Matbacılık.
- Dönmez, B. M. (2019), *Etnomüzikolojinin Temel Kavramları*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gazimihal, M. R. (1955), *Türk Askeri Muzikalar Tarihi*, İstanbul: Maarif Matbaası.
- Haydon, G. (1941), *Introduction to Musicology*, North Carolina: The University of North Caroline Press.
- <https://www.peramezat.com/urun/milletten-orduya-27-mayis-1960-gucte-sfethi-gokcayli-beste-mitat-akaltan>, Erişim Tarihi: 10.11.2020

Karaarslan, İ. (2009). *Selimiye Askeri Bandosu'nun Tarihsel Gelişimi ve Günümüzdeki Önemi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Marşlar Albümü. (1990). K. K. Basımevi, KKYY: 15-2

Oransay, G. (1965). *Batı Tekniğiyle Yazan 60 Türk Bağdar*, Ankara: Küğ Yayınları.

Öğüt, A. (2002). Askeri Bandolar Tarihi. *Musiqi Dunyası*, http://www.musiqi-dunya.az/new/read_magazine.asp?id=145, Erişim Tarihi: 10.11.2020

Say, A. (2003), *Müzik Tarihi* (5.Basım), Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Sazçalan, F. (1966). *Silahlı Kuvvetleri Boru ve Trampet Marşları Albümü*, Ankara: Genkur Yayınları.

Tekin, E. (2019a). Askeri Bado Geleneğinde Yetişen Mümtaz Bir Asker Besteci: Bando Kıdemli Başçavuş Metin Yılmaz, *Müzik Kültürüne Dair Çeşitli Görüşler III*, Konya: Eğitim Yayınevi

Tekin, E. (2019b). Modern Türk Askeri Bandoculuğunun Son Kuşak Bestecilerinden Halil Çolakoğlu, *Müzik Kültürüne Dair Çeşitli Görüşler II*, Konya: Eğitim Yayınevi.

Toker, H. (2016). *Elhan-ı Aziz Sultan Abdül Aziz Devrinde Sarayda Müsikî*, Ankara: TBMM Basımevi.

Türkmen, U., Yılmaz, H. ve Adar, Ç. (2018). *Dinar Bandosu*, Afyonkarahisar: Sena Matbaacılık.

Üngör, E. (1965). *Türk Marşları*, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları

07 Kasım 2014 tarihli Belge: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı PER: 22282378-1040-932-14/Per. İşl. D. Em. Ş. Em. Arş. Ks. 309959/1231243845 sayılı belge talebi konulu belge

KK (Kaynak Kişiler)

KK 1: Orhan Sazçalan, 1949 doğumlu, ortaokul terk, esnaf, emekli, Görüşme Tarihi ve Yeri: 21.05.2020, Manisa (telefon görüşmesi).

KK 2: Halil Deniz, esnaf, müzisyen, Görüşme Tarihi ve Yeri: 8 Kasım 2020, Keşan (telefon görüşmesi).